

Hitta i Krigsarkivets bestånd. 1.13 Hemvärns- och frivilligpersonal

Hemvärns- och frivilligpersonal tillhör föreningar och dessa är inte tvungna att leverera handlingar till Krigsarkivet. I många fall har de ändå gjort det.

1.13.1 Hemvärdet

1.13.2 Frivilligorganisationer

1.13.1 Hemvärdet

Hemvärdet bildades 1940 genom beslut av riksdagen. Det var till att börja med en "hemlig" organisation men blev från 1942 offentlig. Hemvärdet tillhör armén och ingår i territorialförsvaret. Hemvärdet är organiserat i olika förband och leds av Rikshemvärnschefen som numera ingår i det militära Högkvarteret. Den lägsta organisationen i det allmänna hemvärdet är hemvärnsområden. Fyra till sex hemvärnsområden bildar en hemvärnskrets. Förbanden i det allmänna hemvärdet skall försvara till exempel flygplatser och hamnar. Även i fred har hemvärdet uppgifter. I hemvärdet ingick också ett driftvärn (nedlagt 2005) som hade till uppgift att försvara den egna anläggningen.

Uppgifter om den personal som har varit knuten till hemvärdet finns framförallt i försvarsområdenas arkiv eftersom de hade till uppgift att stödja och utbilda hemvärdet. I försvarsområdenas organisation ingick alltid en hemvärnsavdelning eller hemvärns- och frivilligavdelning. I dess arkiv finns olika typer av handlingar rörande hemvärnsmännen. Exempel på sådana handlingar är rullkort, utbildningskort, stamkort och kontrakt. Dessa handlingar redovisar en persons verksamhet i hemvärdet; när han antogs, vilken utbildning han fått och vilka övningar han deltagit i. Rullkorten, vilka kan sägas vara den för släktforskaren viktigaste handlingen, är praktiskt taget alltid bevarade i arkivet. De övriga uppräknade handlingarna är däremot sporadiskt bevarade.

I mitten på 1970-talet slogs försvarsområdena samman med regementen och bildade så kallade försvarsområdesregementen. År 2000 lades försvarsområdena ner. Åren 2000-2005 hittar man handlingar rörande hemvärdet istället i de fyra militärdistriktens arkiv. Endast ett av dem, Mellersta militärdistriktet, är levererat till Krigsarkivet (2011-11-10). Sedan 2005 är det ett antal regementen och förband som har ansvar för stöd och utbildning av hemvärdet.

För att forska om en hemvärnssoldat måste man veta vilket försvarsområde, ofta samma som länet, han tillhörde och ibland även hemvärnsområde. Det underlättar att ta reda på försvarsområdets historia eftersom de ofta slogs ihop med varandra. Alla försvarsområden finns samlade i förteckning 750. I den finns inledningar som sammanfattar de förändringar som gjorts samt utdrag ur ett antal SFS (se nedan) där man i detalj kan se organisationen. En bra sammanfattning får man också i "Arméns förband, skolor och staber" av Björn Holmberg (Luleå 1993).

Ett exempel:

Malmö försvarsområde, Fo 11, bildades 1942 samtidigt med Ystads Fo (12) och Helsingborgs Fo (13). Fo 12 och 13 införlivades i Fo 11 1947. Det finns inga rullkort eller liknande i dessa försvarsområdenas arkiv (fört 750:1A). 1975 slogs Fo 11 samman med Södra Skånska regementet P7/Fo11. I det arkivet hittar man följande:

Södra skånska regementet 1976-1994 (130 C)

Hemvärns- och frivilligavdelningen

D1, Rullkort avställda 1985

D2, Rullkort 1940-1968

D3, Handlingar angående tilldelning av förtjänstmedaljer 1963-1990

I arkivet efter Södra Skånska regementet 1994-1997 (130 D) nämns en hemvärns- och frivilligavdelning, men det finns inga handlingar. Regementet lades ner 1997. Fo 11 bildade då Södra skånska gruppen i Skånes Fo (14) som låg under Skånska dragonregementet. I det arkivet finns ingen hemvärns- och frivilligavdelning utan alla handlingar ligger under Garnisonsexpeditionen.

Skånska dragonregementet 1994-2000 (166 E)

Garnisonsexpeditionen

D1, Rullkort hemvärn, födda 1919-1969

D9, Utbildningskort hemvärn, i personnummerordning

Det är med andra ord vanligt att rullkorten hamnat i en senare arkivbildning.

I Krigsarkivet finns också arkiv efter en del hemvärnsområden, HVO. HVO har ingen skyldighet att leverera sina handlingar till Krigsarkivet, men har ändå valt att göra det i en del fall. Men vissa HVO har istället lämnat arkiv till landsarkiv och föreningsarkiv. I dessa arkiv finns handlingar rörande hemvärnsmännen med ungefär samma innehåll som i försvarsområdenas arkiv.

Länkar i Nationell Arkivdatabas:

[Chefen för sjövärnsskåren](#)

[Försvarsområden](#)

[Hemvärnsområden och hemvärnskretsar](#)

[Sjövärnsflottiljer](#)

1.13.2 Frivilligorganisationer

Frivilligorganisationer, t ex Centralförbundet för befälsutbildning, Riksförbundets Sveriges lottakårer och Frivilliga Automobilkårens riksförbund, behöver inte lämna sina arkiv till Krigsarkivet. Det har ändå skett i flera fall. Deras arkiv kan innehålla bland annat medlemsmatriklar, men det personrelaterade materialet är inte framträdande. Sådant material kan man i viss utsträckning hitta i hemvärns- och frivilligavdelningarna i försvarsområdenas arkiv, se ovan under Hemvärdet.

Författningar om försvarsområdenas organisation:

SFS 1943:33

SFS 1946:555

SFS 1953:317

SFS 1956:634

SFS 1966:483

Exempel på länkar i Nationell Arkivdatabas:

[Centralförbundet för befälsutbildning](#)

[Frivilliga Automobilkårens riksförbund](#)

[Frivilliga motorcykelkårens riksförbund](#)

[Frivilliga radioorganisationen \(FRO\)](#)

[Riksförbundet Sveriges lottakårer](#)

[Skytterörelsen](#)

[Stockholms läns lottaförbund](#)

[Svenska Blå Stjärnan](#)

[Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund](#)

Litteratur:

D Öhman: Försvarsområden 1939-1975, i Meddelanden från Krigsarkivet XII, Stockholm 1989 s 361-369

Björn Holmberg: Arméns förband, skolor och staber, Luleå 1993